

Edukace jedinců v seniorském věku

Bakalářská práce

Studijní program:

B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika pro vychovatele

Autor práce:

Renata Štěpánková

Vedoucí práce:

Mgr. Robert Trebicki, MBA

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Edukace jedinců v seniorském věku

Jméno a příjmení: **Renata Štěpánková**
Osobní číslo: P18000236
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Zjistit možnosti a formy edukace jedinců v seniorském věku.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhotovení dat, formulace závěrů.

Metody: dotazníkové šetření.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- DVOŘÁČKOVÁ, D., 2012. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.
- GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. 1. vyd. ISBN 80-85931-79-6.
- KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247 – 2169-9.
- SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.
- ŠPATENKOVÁ N., SMÉKALOVÁ L., 2015. *Edukace seniorů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5446-8.

Vedoucí práce:

Mgr. Robert Trebicki, MBA
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

2. dubna 2020

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

5. května 2021

Renata Štěpánková

Poděkování

Mnohokrát děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Robertu Trebickému, MBA, za jeho přístup, cenné připomínky, odborné rady i za drahocenný čas, který mi věnoval při vypracování této práce. Poděkování si také zaslouží zúčastnění respondenti, kteří odpovídali v dotazníku. Ráda bych poděkovala i své rodině a přátelům, kteří měli pochopení po celou dobu mého studia.

Renata Štěpánková

Název bakalářské práce: Edukace jedinců v seniorském věku

Jméno a příjmení autora: Renata Štěpánková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2021/2022

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Robert Trebicki, MBA

Anotace

Bakalářská práce se věnuje vzděláváním jedinců v seniorském věku. Cílem bakalářské práce je zjistit možnosti a formy edukace jedinců v seniorském věku, o jaké oblasti vzdělávání se nejvíce zajímají, jaké jsou důvody jejich zájmu, jakou mají motivaci a s jakými problémy ve vzdělávání se potýkají.

V úvodní části popisujeme teoretická východiska. Zaměřujeme se na jedince v dnešní společnosti, definujeme pojem edukace v seniorském věku, zabýváme se osobností jedince v seniorském věku a otázkou stárnutí a stáří. Ve druhé kapitole definujeme edukaci současnosti v seniorském věku, možnosti současnosti a nové trendy v edukaci jedinců v seniorském věku s využitím novodobých technologií, představíme informační politiku České republiky a popisujeme potíže jedinců v seniorském věku s jejich možnostmi a potenciálem.

Ve třetí kapitole se věnujeme historii ve vzdělávání jedinců v seniorském věku, uvádíme současné vzdělávací možnosti v edukaci s koexistencí univerzit třetího věku a projekty, týkající se vzdělávání jedinců v seniorském věku včetně kurzů jim přístupných.

V závěru teoretické části práce uvádíme veřejně přístupné webové portály určené primárně jedincům v seniorském věku.

V empirické části práce popisujeme použité metody, zkoumaný vzorek společnosti, přiblížíme průběh výzkumu za využití dotazníkového šetření při kvantitativním výzkumném postupu. Interpretaci a zjištěná data obsahuje sedmá kapitola bakalářské práce. Výsledky průzkumu byly shrnuty a vyhodnoceny hypotézy. V závěrečném shrnutí bakalářské práce uvádíme navrhaná opatření.

Klíčová slova: edukace, motivace, senior, společnost, stáří, vzdělávání, univerzita třetího věku.

Title of the bachelor thesis: Training and Education of Seniors

Author: Renata Štěpánková

Academic year of the bachelor thesis submission: 2021/2022

Supervisor: Mgr. Robert Trebicki, MBA

Annotation

The bachelor's thesis deals with the education of individuals in senior age. The aim of the bachelor's thesis is to find out the possibilities and forms of education of individuals in senior age, what areas of education they are most interested in, what are the reasons for their interest, what are their motivations and what problems they face in education.

In the introductory part we describe the theoretical background. We focus on individuals in today's society, we define the concept of education in senior age, we deal with the personality of individuals in senior age and the issue of aging and old age. In the second chapter we define the education of the present in senior age, the possibilities of the present and new trends in the education of individuals in senior age using modern technologies, introduce the information policy of the Czech Republic and describe the difficulties of individuals in senior age with their possibilities and potential.

In the third chapter we deal with the history in the education of individuals in senior age, we present current educational opportunities in education with the coexistence of universities of the third age and projects related to the education of individuals in senior age, including courses available to them.

At the end of the theoretical part of the work, we present publicly accessible web portals intended primarily for individuals in senior age.

In the empirical part of the work we describe the methods used, the examined sample of the company, we approach the course of research using a questionnaire survey in a quantitative research process. The seventh chapter of the bachelor thesis contains the interpretation and the obtained data. The results of the survey were summarized and the hypotheses were evaluated. In the final summary of the bachelor thesis we present the proposed measures.

Keywords: Education, motivation, senior, society, old age, University of the Third Age.

OBSAH

Seznam obrázků	10
Seznam tabulek	10
Seznam grafů	10
ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 JEDINCI V SENIORSKÉM VĚKU	13
1.1 Osobnost seniora	13
1.2 Seniorská populace	13
1.3 Senioři současnosti	15
1.4 Edukace	15
2 SOUČASNÉ VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE	16
2.1 Univerzity třetího věku	16
2.1.1 Historie Univerzit třetího věku	16
2.1.2 Univerzity třetího věku (U3V)	16
2.1.3 Zásady edukace na Univerzitách třetího věku	17
2.2 Akademie třetího věku (A3V)	18
2.3 Univerzity volného času (UVČ)	18
2.4 Kluby seniorů	19
2.5 Webové stránky	19
3 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ V SENIORSKÉM VĚKU	21
3.1 Metody vzdělávání	21
3.2 Faktory vzdělávání	21
3.3 Cíle edukace	23
3.4 Objektivní činitelé edukace	24
4 INFORMAČNÍ POLITIKA	25
EMPIRICKÁ ČÁST	28
5 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	28
6 FORMULOVANÉ HYPOTÉZY	28
7 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	29
8 PRŮBĚH PRŮZKUMU	31
8.1 Pilotní průzkum	31
8.2 Výsledky pilotního průzkumu	31
8.3 Průzkum	31
9 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	32
10 INTERPRETACE DAT	33
11 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	49

ZÁVĚR.....	50
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH	57

Seznam obrázků

Ilustrace 1: Příprava na stáří.....	25
-------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	33
Tabulka 2: Dosažení cíle v edukaci.....	37
Tabulka 3: Preferovaná oblast vzdělávání	38
Tabulka 4: Frekvence věnovaná edukaci	40
Tabulka 5: Důvod k neúčasti na vzdělávacích aktivitách	42
Tabulka 6: Nejčastěji využívané technologie.....	43
Tabulka 7: Ovládání základů s PC	44
Tabulka 8: Forma edukace	45
Tabulka 9: Přínos edukace respondentům.....	46
Tabulka 10: Forma bydlení respondentů.....	47
Tabulka 11: Věkové kategorie respondentů.....	48

Seznam grafů

Graf 1: Senioři v Evropě (ČSÚ 2021).....	14
Graf 2: Zastoupení žen a mužů ve výzkumném vzorku.....	34
Graf 3: Informace o další edukaci	35
Graf 4: Využívání nabídek celoživotního vzdělávání	36
Graf 5: Požadavky informovanosti o vzdělávání	39
Graf 6: Plánovaná účast na vzdělávacích aktivitách	41

ÚVOD

V současné vyspělé společnosti je vzdělávání jedinců v seniorském věku považováno za vítanou součást našeho života. Dotýká se nás, naší společnosti a především jedinců – seniorů, kteří jsou nedílnou součástí společnosti.

Pro bakalářskou práci si její autorka vybrala téma o edukaci jedinců v seniorském věku. Autorka si je vědoma, že téma je v současnosti velmi aktuální. Nejedná se pouze o analýzu vzdělávání, které je v moderní společnosti nedílnou součástí každodenního života, ale především o upozornění na problematiku ve vzdělávání jedinců v seniorském věku při uvědomění si skutečnosti, že všichni jednou budou staří a ne vždy mohou či chtějí využít možnosti, které jim současnost nabízí, tedy i možnosti a vývoj.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání jedinců v seniorském věku a zjistit možnosti v edukaci, které tito jedinci nejvíce využívají, jaké jsou důvody pro využívání edukace, jaké mají možnosti a podmínky k edukaci a také to, s jakými problémy se jedinci v seniorském věku potýkají.

Zjišťujeme: s jakými problémy se senioři potýkají s hledáním možností edukace, o jakou možnost edukace se senioři nejvíce zajímají při vzdělávání, jaká je jejich motivace a zjišťujeme rovněž možnosti, které jedinci v seniorském věku mají a také formy edukace těchto jedinců.

V průzkumu ověřujeme následující hypotézy:

H1: Senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají více než senioři žijící v domovech pro seniory.

H2: Senioři žijící v domácím prostředí mají méně problémů s realizací edukace než senioři žijící v domovech pro seniory.

V první kapitole bakalářské práce popisujeme teoretická východiska. Zaměřujeme se na jedince v seniorském věku v dnešní společnosti, definujeme pojem senior, edukace, hovoříme o tématu stárnutí společnosti, o stáří jako problému společnosti. Dále se zabýváme seniory s neznalostí problematiky v oblasti edukace a moderním seniorem a současností.

Ve druhé kapitole definujeme význam edukace a její možnosti, problematiku edukace ve vztahu ke společnosti a přibližujeme informační politiku České republiky, popisujeme

obtíže seniorů s jejich trávením volného času, věnujeme se některým vzdělávacím projektům v oblasti edukace seniorů a dále samotnou edukací jedinců v seniorském věku a formách edukace.

Ve třetí kapitole se zabýváme historií ve vzdělávání jedinců v seniorském věku, specifikujeme faktory ovlivňující jedince v seniorském věku a motivaci, předkládáme současné vzdělávací možnosti seniorů, seznamujeme s univerzitami třetího věku, s kurzy pro seniory a se vzdělávacími projekty určenými pro jedince v seniorském věku.

Závěrem teoretické části práce uvádíme seznam univerzit třetího věku, webové portály určené pro jedince v seniorském věku a informační politiku v České republice.

V empirické části práce popisujeme použité metody, zkoumaný vzorek a dále přibližujeme průběh průzkumu. Aplikován byl kvantitativní výzkumný postup, u něhož jsme použili metodu dotazníku. Zjištěná data a jejich interpretace obsahuje kapitola 7 bakalářské práce. Výsledky průzkumu byly shrnuty a na jejich základu byly vyhodnoceny hypotézy. Následně plyne závěrečné shrnutí celé bakalářské práce a vymezení navrhovaných opatření.

TEORETICKÁ ČÁST

1 JEDINCI V SENIORSKÉM VĚKU

1.1 Osobnost seniora

V literatuře neumožňuje pojem senior jednotnou definici, ve Slovníku cizích slov je výraz definován jako příslušník starší věkové kategorie (Linhart 2007).

V odborné literatuře je možné narazit na různé pojmy označující stárnoucího a starého člověka. Gerontologie, obor zabývající se problémy stárnutí osob, používá pojem geront, psychologické disciplíny termín senescent. V běžném životě lidé používají označení důchodce, penzista, někdy dokonce hanlivé „babka“ nebo „dědek“. Je možné se také setkat s eufenismy jako „stříbrná generace“, „zralejší občané“, „stařec a stařenka“ nebo stáří označovat jako „podzim života“ (Špatenková, Smékalová 2015, s. 47).

Naděžda Špatenková a Lucie Smékalová píší o změnách ve stáří: Proces stárnutí s sebou přináší i řadu změn postihujících organismus. Mezi nejčastější patří změny fyzické, které jsou charakterizovány úbytkem energie, snižováním kvality zraku a sluchu, zhoršením pohybového aparátu nebo také vizuální proměnou. Psychické změny ve vyšším věku jsou doprovázeny prodloužením reakčního času, zmenšením rozsahu pozornosti, úbytkem asociačního myšlení, fantazie a kreativity. Tyto změny bývají přisuzovány zejména úbytku mozkové tkáně a zhoršení funkce pravé mozkové hemisféry. Stárnutí má vliv také na paměť, která se ve většině případů mění z mechanické na logickou. Senioři mají problém uchovat nové informace v paměti – zhoršování novopaměti, naopak staré vzpomínky mají tendenci ponechat v paměti i nadále – zlepšení staropaměti (Špatenková, Smékalová 2012, s. 64).

O stáří píše také Simone de Beauvoir (Stanphord Encyclopedia of Philosophy), že stáří nelze definovat biologickým věkem, protože interindividuální rozdíly psychického a fyzického stavu stejně starých lidí jsou značné, proto jej lze charakterizovat jako období, kdy u lidí probíhají různou rychlostí postupné změny na molekulární až orgánové úrovni.

1.2 Seniorská populace

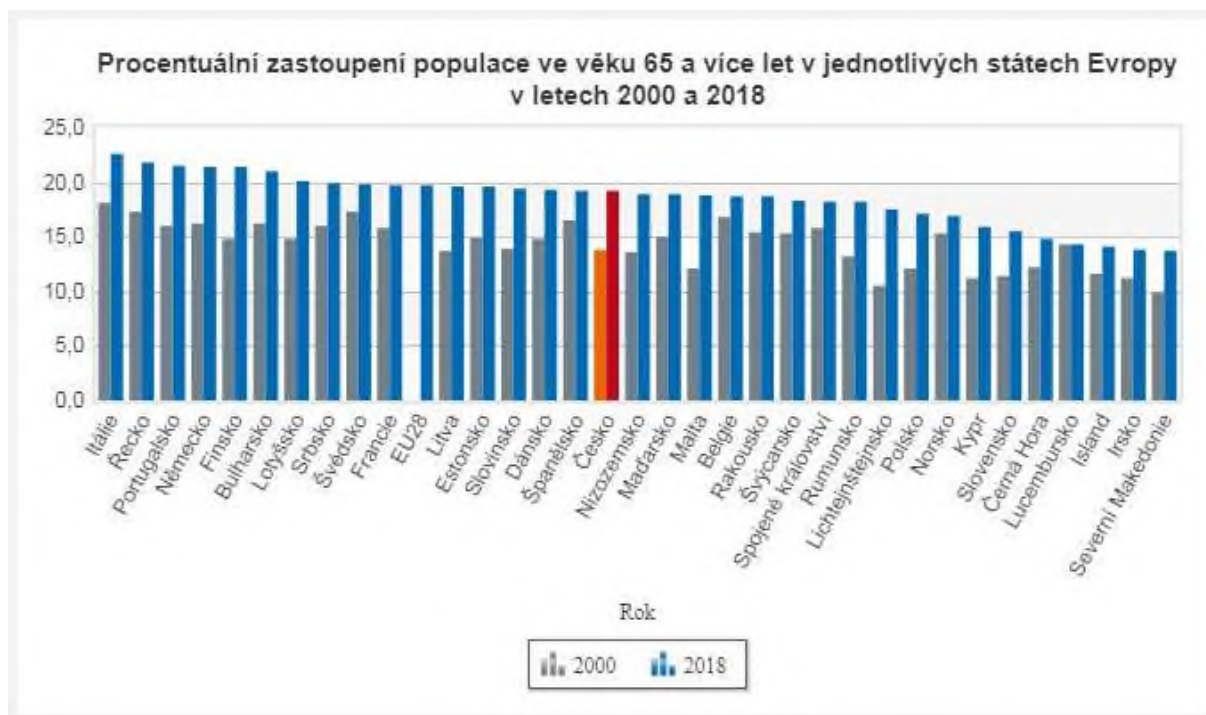
Kalvach píše o seniorské populaci, že společenské, demografické, politické, ale i ekonomické, zdravotně – sociální a další změny ve společnosti způsobily výraznou proměnu struktury populace nejen v České republice, ale i na celém světě, i když určité rozdíly mezi vyspělými a rozvojovými státy existují. Můžeme zde mluvit o tzv. „demografické revoluci“,

kdy se rodí málo dětí a většina z nich se dožívá stále vyššího věku (Kalvach, et al. 2004). Je to důvodem se přizpůsobit zvyšujícímu se počtu osob seniorského věku v populaci, ať už v sociální politice (reforma důchodová, zdravotní, sociálních služeb, sociální péče), ale také v dalších oblastech lidské činnosti jako je zaměstnání, vzdělávání, volnočasové aktivity aj.

Proč organismus stárne a zda je toto změně možné zabránit se lidstvo zabývá už od nepaměti. Jedním z mnoha vědních oborů, které se touto problematikou zabývají, je také gerontologie. Kalvach o gerontologii uvádí, že: „Gerontologie je nauka, soubor vědomostí o stárnutí a stáří, respektive o problematice starých lidí a života ve stáří.“ (Kalvach, et al 2004, s. 48).

V současnosti jsme neustále upozorňováni na stárnutí populace s předpokladem, že naši společnost brzy bude tvořit třetina seniorů. S pokrokem se věk jedinců stále prodlužuje, zdravotní a sociální péče je stále na lepší úrovni a medicína jde rovněž kupředu.

V následujícím grafu 1 znázorňujeme zastoupení populace ve věku nad 65 let v různých zemích Evropy. V České republice byli senioři zastoupeni ve výši 18,5 %.

Graf 1: Senioři v Evropě (ČSÚ 2021)

Fenomén stáří není možné považovat za patologický jev nebo nemoc. Popisujeme jej jako etapu života, která v určitém věku začne a skončí smrtí. Přesto, že úmrtí je přesně definovaný konec, počátek stáří plně definovat nelze (Sak, Kolesárová 2012, s. 31).

1.3 Senioři současnosti

Senioři si nepřejí být ztotožnění s jinými seniory, přiřazení mezi zobrazenou masu vrásčitých šedovlasých lidí s hendikepy. Proto k základním úkolům podpůrných aktivit, pečujících profesí i systémů služeb patří podpora osobnostní jedinečnosti, důstojnosti osobní identity, podpora vědomí „stále jsem to já“ (Čevela a kol. 2014, s. 16).

Klevetová a Dlabalová upřesňují, že senioři si přejí někam patřit a být součástí určité skupiny, nejen v domácnosti, ale i ve společnosti (Klevetová, Dlabalová 2008, s. 65).

1.4 Edukace

Průcha a Veteška vymezují pojem edukace seniorů tak, že tento proces je platný ve všech situacích, bez ohledu na to, v jaké instituci se provádí. Uvádějí, že edukace v sobě obsahuje všechny druhy formálního a neformálního vzdělávání včetně vzdělávání dospělých. Tento pojem v moderní pedagogice zaměňuje pojmy vzdělávání a výchova, jež jsou většinou chápány v souvislosti se školním prostředím. Edukační proces je tak svým smyslem obecnější ... (Průcha, Veteška, 2012). Livečka zase zdůrazňuje, že u edukace seniorů se musí brát zřetel na jejich kognitivní funkce, motivaci, osobnost, schopnost učit se novým věcem, zdravotnímu stavu a v neposlední řadě na úroveň dosažených vědomostí a dovedností. (Livečka 2011).

Šerák píše o edukaci seniorů, že jejím hlavním významem je snaha zachování intelektových a tělesných sil a posílení kvality jejich života. Dále tento význam rozšiřuje o prevenci a odstranění hrozících deficitů, jež se pojí se stářím (Šerák 2009).

2 SOUČASNÉ VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE

V kapitolách níže se zaměříme na instituce, které jsou v České republice nejvyhledávanější.

2.1 Univerzity třetího věku

2.1.1 Historie Univerzit třetího věku

Historie univerzit třetího věku (U3V) se začala psát již v roce 1973 ve Francii, kdy byla založena vůbec první instituce tohoto typu při univerzitním vzdělávání. V Čechách tomu bylo o třináct let později, nejprve v Olomouci, o rok později v Praze. Asociace univerzit třetího věku byla založena v roce 1993, jejím cílem bylo podporovat proces zakládání U3V v ČR. Zasluhou asociace došlo ke sjednocení názorů, forem a pravidel pro existenci U3V. K současným strategickým cílům patří zajištění stabilního financování, vytváření standardů pro tvorbu vzdělávacích programů společně se standardizací kvality výuky, budování a registrace značky U3V a rozvíjení mezigeneračního dialogu. Dlouhodobý záměr je budovat vztahy s veřejností, udržet kvalitu výuky a posilovat nadnárodní spolupráci v oblasti vzdělávání seniorů. Důležitou roli hraje také neustále posilování významu U3V ve společenském povědomí a prosazování dostupnosti vzdělávání na vysokých školách. (Asociace univerzit třetího věku, 2021).

2.1.2 Univerzity třetího věku (U3V)

U3V nesou charakter zájmového vzdělávání, proto zde nedochází k udělování klasifikačních známek, ani k získávání akademických titulů či hodností. Nicméně vzhledem k tomu, že U3V poskytují vzdělávání na nejvyšším stupni, není vždy studium umožněno každému. Nejčastějším předpokladem bývá podmínka absolvování maturity (Smékalová, Špatenková 2015, s. 89).

Následující univerzity třetího věku zařazujeme mezi formální vzdělávání. Jsou to:

- U3V – Česká zemědělská univerzita v Praze,
- U3V – České vysoké učení technické v Praze,
- U3V – Janáčkova akademie múzických umění v Brně,
- U3V – Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
- U3V – Masarykova univerzita (Brno),
- U3V – Mendelova univerzita v Brně,
- U3V – Ostravská univerzita v Ostravě,

U3V – Slezská univerzita v Opavě,
 U3V – Technická univerzita v Liberci. Nabízí více jak 50 vzdělávacích kurzů lidem nad 50let. Primárně je však určena seniorům důchodového věku.
 U3V – Univerzita Mladá Boleslav (Mladá Boleslav 2021, online),
 U3V – Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem,
 U3V – Univerzita Karlova v Praze,
 U3V – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně,
 U3V – Univerzita Palackého v Olomouci,
 U3V – Univerzita Pardubice
 U3V – Veterinární a farmaceutická univerzita Brno,
 U3V – Virtuální Univerzita třetího věku,
 U3V – Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava,
 U3V – Vysoká škola ekonomická v Praze,
 U3V – Vysoká škola polytechnická Jihlava,
 U3V - Vysoké učení technické v Brně,
 U3V – Západočeská univerzita v Plzni,
 U3V – Západočeská vysoká škola v Třebíči.
 U3V – Univerzita Hradec Králové (Helpnet.cz 2021).
 UV3 – Univerzita Velké Meziříčí. Univerzita byla otevřena v domově seniorů Předklášteří (Kraj Vysočina 2011).

2.1.3 Zásady edukace na Univerzitách třetího věku

Zásady seniorského vzdělávání, které by měl každý správný lektor a učitel na U3V respektovat (Klevetová, Dlabalová):

- starší lidé potřebují svůj vlastní způsob a své vlastní tempo,
- informace, které mu jsou předávány, musí být přehledné a názorné,
- je třeba zvažovat množství poznatků, které jsou seniorovi předkládány,
- při výuce vyzdvihovat jejich schopnosti, dovednosti, zkušenosti, a tím je i motivovat,
- vyjadřování musí být srozumitelné a ve vhodném tempu,
- úkoly, které jsou po seniorovi požadovány, musí být množstevně omezovány, je lepší je rozdělit na větší časové intervaly,

- po seniorovi nechtějme, aby se učil něco nazpaměť, důležité je, aby věděli, proč danou věc dělají, jaký má význam,
- seniora chválíme a uznáváme, je to jedna z největších motivací, nazývaná také jako hybná páka, má tři klíče: a) touha dosáhnout cíle, b) důvěra v sama sebe a ve vlastní schopnosti, c) vlastní představa dosažené změny,
- je-li senior dobře namotivován a zvolíme-li správný přístup, bude on sám chtít něco dokázat a podpoří přísloví, že „*nikdy není pozdě něco dokázat.*“ (Kleветová, Dlabalová 2008, s. 141).

K nevýhodám U3V může být pro některé seniory především finanční stránka, jež je jednou z bariér. Na U3V jedinec v seniorském věku většinou hradí přihlášku ke studiu, některé univerzity rovněž požadují roční poplatky. Přesto mají o vzdělávání na U3V senioři poměrně velký zájem.

2.2 Akademie třetího věku (A3V)

Strukturou podobné U3V, avšak náročností poněkud slabší, bývají tyto instituce zakládány zejména v místech, kde se nenachází žádná vysoká škola. Akademie jsou nejčasněji organizovány místními organizacemi, jako např. střední školy, kulturní domy nebo knihovny. Hlavní výhodou je přizpůsobení kurzu místním podmínkám, ale také možnost pořádat jednorázové akce, které se soustřeďují na aktuální problematiku. Eventuální výhodou může být i dostupnost akademií, bez ohledu na získané vzdělání nebo vykonání přijímací zkoušky (Špatenková, Smékalová 2015, s. 94).

2.3 Univerzity volného času (UVČ)

Šerák o UVČ píše, že tyto vznikají při vysokých školách jako zájmové vzdělávání, které je umožněno občanům všech věkových kategorií včetně seniorů s cílem podpory mezigeneračního dialogu. Nemůže však reflektovat specifika gerontagogických přístupů. UVČ pracují převážně pod záštitou konkrétní organizace – např. knihovny, kulturního domu, domovů důchodců aj. Určitou výhodou této formy vzdělávání je, že neklade žádné požadavky na dřívější vzdělání, jedinou podmínkou je dovršení 18 let, i když zde převažují senioři. UVČ nepředává po ukončení studia žádné osvědčení o ukončení univerzity. Forma studia je tematicky koncipovaná – historie, literatura, religionistika apod. UVČ mají sociální orientaci, nejsou vázány na existenci vysoké školy a většinou jsou i samofinancovatelné (Šerák 2009, s. 199).

2.4 Kluby seniorů

Kluby seniorů neslouží pouze pro edukaci svých členů, ale především pro možnost udržovat sociální kontakty, za účelem plánování a uskutečňování aktivit jedinců v seniorském věku v různých oblastech zájmů. Přispívají ke snižování případné společenské izolace vyloučení osob v seniorském věku. Tyto kluby lze považovat za nejrozšířenější místa setkávání seniorů, lze je najít nejen v městech, ale také v malých obcích. V oblastech s vyšším počtem aktivních seniorů však lze nacházet širší spektra nabízených aktivit.

Petřková o klubech píše, že se jedná asi o nejrozšířenější formu institucionalizovaného setkávání seniorů, s delší tradicí, převážně charakteru občanského sdružení. Zaměřuje se především na široce otevřené zájmové činnosti důchodců. Činnosti klubů jsou velmi pestré organizují velmi přínosné aktivity v oblasti rozvoje seniora, jako jsou besedy s lékaři, výstavy nejrozličnějších výtvarů, návštěvy kulturních akcí, společné výlety a vycházky, a také oslavy významných narozenin svých členů. Akce jsou často jednorázové, ale mohou být provozovány také ve formě cyklických kurzů. Při vzniku těchto center nám může být velkým vzorem země s delší tradicí zařízení jako je například Německo (Petřková 1999, s. 71).

Dalšími institucemi jsou kluby aktivního stáří, centra celoživotního vzdělávání pro seniory, univerzity volného času, ale senioři mohou edukaci využít v různých vzdělávacích projektech a kurzech, jako jsou například viz níže webové stránky.

2.5 Webové stránky

Webové stránky primárně určené seniorům jsou další možností ve vzdělávání jedinců v seniorském věku. Patří mezi ně například:

i –Senior, portál, na kterém se jedinci v seniorském věku mohou věnovat aktuálním a volnočasovým informacím, slouží pro inspiraci, vzdělávání a relaxaci,

Moudrý senior, na stránkách lze nalézt pět oblastí, se kterými se jedinci nejčastěji setkávají, a to zdravotnictví, právní rady a návody, oblast financí, kulturu a cestování.

Otevřeno seniorům, tato sociální kampaň se věnuje problematice ageismu – znevýhodnění seniorů ve společnosti.

Seniorclub.cz, internetový portál, na který mohou senioři vkládat své rady, nápady a různé informace.

SeniorPortál.cz, portál je denně aktualizován novými články a týdně videoreportážemi.

Senvia, webové stránky nabízí informace o zpravodajství, možnosti trávení volného času, pracovní uplatnění, rady odborníků.

SENSEN – projekt „Senzační senioři“ (Nadace Charty 77/ Konto BARIÉRY, na portálu lze přispívat do tvorby Národní kroniky. Kluby SENSEN se nacházejí po celé ČR, dochází tu k neformálnímu spojování starších lidí. Programy klubů se zaměřují na vzdělávání, pohybové aktivity i osobností rozvoj.

Vital plus – časopis pro seniory. Jedná se o internetovou verzi časopisu, který je zaměřen na postavení seniorů ve společnosti, zahrnuje rozhovory a články na různá témata.

Nabízené možnosti však jedinci v seniorském věku mohou a nemusí využít. O vzdělávání, jeho metodách, faktorech, cílech a objektivních činitelích se budeme zabývat v následující třetí části.

3 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ V SENIORSKÉM VĚKU

3.1 Metody vzdělávání

Metody edukace seniorů přihlíží ke specifickým zvláštostem, které vyplývají ze složení posluchačů a studentů. Výběr metod ovlivňuje „*vzdělávací cíl, vzdělávací obsah, schopnost seniorů se učit, heterogenost se učit, přístup ke vzdělávání, ochota participovat se, časové a materiální schopnosti, osobnost vzdělavatele – vyučujícího, instruktora, lektora*“ (Petřková, Čornaničová 2004, s. 70).

Autorky dále uvádějí, že jako velmi efektivní se osvědčily především ty metodické postupy, které „*podněcují motivaci účastníků, zajišťují jejich aktivní účast, respektují individuální potřeby a zájmy, zabezpečují zpětnou vazbu, umožňují operativně měnit časový plán, umožňují využití získaných poznatků v praxi.*“ Nejznámějšími metodami je podobně jako v primární edukaci využívána forma výkladu, dialogické metody, metody řešení konfliktů a důležitých problémů, výcvikové metody a jiné. (Petřková, Čornaničová 2004, s. 70).

3.2 Faktory vzdělávání

Faktory, které ovlivňují vzdělávání seniorů, jsou podobné jako u studentů mladých a mají tedy stejnou možnost učit se. Tento proces učení je ovlivňován řadou činitelů, které obecně vyčleňujeme jako subjektivní a objektivní podmínky učení. Mezi subjektivní podmínky učení seniorů řadíme charakteristiky kognitivní (intelektové schopnosti, styl učení), afektivní (motivace, zájmy, postoje a hodnoty), sociálně-kulturní (vzdělanostní úroveň státu, rodinné situace, postavení seniora) a fyzické (věk, pohlaví, zdravotní stav) (Petřková, Čornaničová 2004, s. 93).

Adamec a Hašková uvádějí, že vzdělání v postproduktivním věku plní řadu významných funkcí, jakými jsou: „*funkce preventivní – provádí opatření, která dokážou pozitivně ovlivnit průběh stáří, funkce anticipační – připravenost na změnu stylu života, funkce rehabilitační – znovuoobnovení, udržení sil, a funkce posilovací – rozvoj potřeb a zájmů jedince, podpora jeho aktivity, kultivace, nebát se požádat o pomoc*“ (Adamec, Hašková 2010, s. 33).

Határ doplňuje další funkce: „*funkce augmentativní*“ – jedná se o oslovení zájmů a schopností seniora, „*funkce vzdělávací*“ – osvojování si nových poznatků, dobojování zručnosti a udržení si mysli v kondici, „*funkce kulturně kultivační*“ – zaměřuje se

na uspokojení a zušlechťování osobnosti seniora v umělecké oblasti, „*funkce sociálně psychologická*“ – zachování přiměřené kvality života v duchovní oblasti a v oblasti společenských vztahů, „*funkce komunikační*“ – umožňuje uplatnit také funkci sociálně psychologickou, ale také vzdělávací. Bez komunikace se informace jen těžko získávají, stejně tak jako kontakt se společnostmi, s lidmi. „*Funkce kompenzační*“ – slouží k nahrazení předcházející aktivity, respektive k nahrazení zaměstnání a profesní role, „*funkce aktivizační, funkce relaxační*“ – umožňující oddych od dosavadních činností, změna programu, umožňuje vybočit ze stereotypu, „*funkce mezigeneračního porozumění*“ – zaměřuje se především na porozumění a vylepšení vztahů mezi rodiči, dětmi a prarodiči, předcházení vzniku konfliktů v těchto vrstvách. Předkládané vymezení funkcí má v sobě obrovský potenciál, který univerzity třetího věku, jako specifický druh seniorského vzdělávání, dokumentují (Határ 2011, s. 66).

Bočková poukazuje na to, že nejčastějšími bariérami v rozvoji celoživotního vzdělávání bývají tradiční postoje ke vzdělávání, rozdílnost v přijetí jednotlivých společenských vrstev, dostupnost a organizace, které bývají především situovány do větších měst. S touto souvislostí mohou mít problém především starší občané. Dalším oponentem bránícím v rozvoji edukace je také neexistující nebo malá potřeba a touha celoživotně se vzdělávat. Řada firem, institucí a povolání tento trend požadují, není ale zdaleka na takové úrovni jako v některých nejvyspělejších státech (Bočková 2000, s. 82).

Potenciálními překážkami vzdělání mohou být jak subjektivní faktory edukace, tak i ty objektivní. Mezi subjektivní řadí trému a strach z nových skutečností, obavu z oslabených kognitivních funkcí, nedůvěru v sebe sama, nedostatek vitality. Jako objektivní bariéry jmenuje především problémy, které se pojí s nevyhovujícím časem, problémy spojené s dopravou či finanční náklady (Petřková, Čornaničová 2004, s. 121).

Zmíněné aspekty často hrají významnou roli v tom, zda se senior rozhodne věnovat určité aktivitě. Řada z nich bývá často objektivním důvodem a odpovědí na otázku, proč se nevzdělávají.

Jedním z faktorů je motivace, kterou Beneš popisuje v zapojení do dalšího vzdělávání jako úroveň dosaženého vzdělání a typu vzdělání, které senioři absolvovali. Motivace může vzejít i z jejich dřívějších zálib, politické angažovanosti, kulturního a společenského života, ale také z přirozených potřeb snahy o pomoc členům vlastní komunity. Touha po sociálním kontaktu

je základním motivem stejně jako snaha o zvládnutí změn, ke kterým neustále dochází jak v sociální, fyzické, tak i psychické oblasti (Beneš 2008, s. 82).

3.3 Cíle edukace

Cíle vzdělávání se často orientují na požadavky společnosti, nejsou zohledňovány seniorovy individuální potřeby, což není zcela efektivní řešení.

Cíle edukace seniorů by měly zahrnovat individuální i společenské potřeby. Z toho důvodu je třeba vnímat jejich obsah komplexně. Známe i cíle, které vycházejí z tzv. triaprocesionálního modelu. Podle něj zařazujeme cíle edukace seniorů do tří skupin. První skupinou jsou poznávací či kognitivní cíle, které jsou zaměřeny na rozvoj rozumové stránky osobnosti. Druhou skupinu představují postojoyé, tedy socio-afektivní cíle, které se orientují na emocionální stránku osobnosti a postoje. Třetí kategorie, tedy výcvikové či psychomotorické cíle, směřují k rozvoji praktických dovedností a dosažení pozitivních změn v chování a řízení člověka (Határ 2008, s. 41).

Cílem a smyslem seniorské edukace je především kultivace a obohacování života, pochopení vývojových úloh seniorského věku a následné usnadňování adaptace na nový způsob života, udržování tělesné a duševní aktivity a v neposlední řadě pomoc při orientaci v současném proměnlivém světě (Petřková, Čornaničová 2004, s. 37-38).

Obdobně cíle vystihuje také Beneš, který uvádí, že cílem vzdělávání seniorů je především udržení jejich tělesných a intelektuálních sil. Vzdělávání může mít u seniorů preventivní charakter, nebo může vést k odstranění či kompenzaci deficitů (Beneš 2008, s. 90).

Cílem vzdělávání seniorů je podle Petřkové a Čornaničové rozvíjení schopnosti a obohacení znalostí pro účely růstu osobnosti a seberealizaci. Informace, které jsou v edukačním procesu seniorům předávány, již nejsou podmínkou k výkonu nebo výstupu, ale měly by sloužit více jako bonus a obohacení již nabytých znalostí a dovedností. Můžeme se ale v případě vzdělávání seniorů setkat i s cílem technickým, jež je myšlen jako zvládnutí nezvyklých a náročných úkonů například s moderními technologiemi, které se stávají pro dnešní svět automatickým prostředkem (Petřková, Čornaničová 2004).

Štilec vystihl komplexně cíle vzdělávacích programů, kde uvádí, že cílem vzdělávacích programů pro seniory je zlepšení kvality života seniorů, dosažení osobní autonomie, pocitu užitečnosti, důstojnosti, bezpečí, prodloužení duševního zdraví, nikoliv vyššího věku člověka

a další. I období stáří si lze užívat důstojně a plnohodnotně jako v předchozích vývojových etapách, zachovat si soběstačnost, alespoň v oblasti základních návyků sebeobsluhy a podobně (Štílec 2004).

3.4 Objektivní činitelé edukace

Jedním z činitelů edukace je vhodné prostředí. O prostředí, ve kterém se vzdělávání seniorů odehrává, píše Špatenková a Smékalová, zmiňují, že je jedním z nejdůležitějších objektivních činitelů edukace. Pro osoby tohoto věku je velice důležitá pohodlnost a přátelské prostředí pro zapojení se a setrvání ve vzdělávacím procesu (Špatenková, Smékalová 2012, s. 78).

Požadavky na prostorové podmínky vzdělávání pro seniory definuje Šerák:

- Dobrá dostupnost místa konání – dobrý dosah k veřejné dopravě, dostatek parkovacích míst,
- Bezbariérový přístup v celé budově a prostorách instituce,
- Vhodně zvolená intenzita světla a osvětlení,
- Dobrá organizační struktura a její organizace v prostoru,
- Velikost, grafika a způsob informačních a orientačních zdrojů přiměřená seniorské populaci,
- Bezpečnostní prvky v podobě protiskluzových a stabilizačních prostředků.

Vzdělávací programy vedou nepochybně ke zlepšení kvality života uváděných jedinců ve stáří. Jak souvisí stárnutí se společenskými tématy a jaká je podpora, uvádíme v následující, čtvrté části této práce.

4 INFORMAČNÍ POLITIKA

Problematicke stárnutí je věnovaná pozornost ze strany národních politik, stárnutí souvisí s řadou společenských témat, v současnosti se touto problematikou zabývá především Ministerstvo práce a sociálních věcí prostřednictvím Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí, jejímž základním rámcem je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů. Ti patří k velmi zranitelným skupinám společnosti, proto je třeba zvýšit povědomí o potřebách seniorů a společnost vést k osvětě v řešení otázek stárnutí. Je nutné zajistit ochranu starších osob před diskriminací a všemi projevy nedůstojného zacházení, týrání a zneužívání, nutné je zajistit materiály a informace k této problematice.

K prioritním oblastem akčního plánu patří celoživotní vzdělávání, zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě k systému důchodového pojištění, dobrovolnictví a mezigenerační spolupráci, zdravému stárnutí, péči o seniory s omezenou soběstačností a celkové zajištění kvalitního prostředí pro život jedinců v seniorském věku.

Ilustrace 1: Příprava na stáří (Švancara 1997, s. 55)

MPSV na svém portálu připravilo pro veřejnost Přípravu na stárnutí v České republice, uvádí:

*„Centrum pro sociální a ekonomické strategie UK ve spolupráci s MPSV v rámci projektu ÉTA TA ČR TL 01000491 vytvořilo **Manuál přípravy na stáří** pro občany. Tento manuál je určen pro všechny, kterým není lhostejné, zda, jak případně kde a s kým dožijí svého stáří. Těm, kteří mají zájem připravit se na něj tak, aby jej mohli prožít spokojeně a důstojně. Manuál vás provede na základně odborných poznatků bludištěm životních rizik a příležitostí*

včetně jejich chtěných i nežádoucích důsledků. Budou vám představeny životní křižovatky, na kterých vaše rozhodnutí, jakým směrem se dále ubírat, může ovlivnit kvalitu vašeho stáří. Rozhodnutí, která vás na základě vašeho věku, zdravotního stavu, rodinného postavení, práce, finančních možností a životní orientace povedou na této cestě co nejlépe. Příprava na důstojně prožité stáří trvá vlastně celý život. Avšak čím dříve začnete, tím lépe nejen pro vás, ale i pro lidi kolem vás, na kterých vám opravdu záleží.“ (MPSV 2021).

Další Manuál přípravy na stáří pro občany vznikl jako plánovaný výstup spolupráce Ministerstva práce a sociálních věcí a Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd na Karlově univerzitě za podpory Technologické agentury ČR:

„Česká populace stárne, podobně jako stárne a stárnout bude i populace dalších vyspělých zemí. Proměna věkové struktury společnosti je výzvou pro celou společnost a pro její hodnoty. Znamená také nutnost komplexního přístupu k systému veřejných politik a jejich nastavení tak, aby tato společnost mohla prosperovat a zachovat si soudržnost i v situaci radikálních demografických změn.“

V dubnu roku 2015 vzniklo samostatné oddělení politiky stárnutí na základě usnesení vlády č. 218 ze dne 30. března 2015. V roce 2020 se oddělení sloučilo s agendou sociálního začleňování a sociálního bydlení a vzniklo nové Oddělení stárnutí a sociálního začleňování. Ministerstvo práce a sociálních věcí je koordinátorem politiky přípravy na stárnutí v České republice. Mezi jeho hlavní činnosti v této oblasti patří:

- Tvorba strategických dokumentů politiky stárnutí („*Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí 2013 – 2017*“),
- pravidelná zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace,
- „*politika stárnutí na krajích*“ – projekt z Evropského sociálního fondu,
- osvěta: každoroční pořádání odborné mezinárodní konfederace k Mezinárodnímu dni seniorů (1. 10.), série různě zaměřených odborných kulatých stolů „*Národní konvent ke stárnutí populace*“, Dny seniorů – akce na podporu informovanosti a osvěty široké veřejnosti,
- pravidelné udělování Ceny Rady vlády pro seniory a stárnutí populace významným osobnostem, mezinárodní spolupráce v oblasti přípravy na stárnutí. (MPSV 2021).

Problematika stárnutí je v ČR dlouhodobě redukována převážně na problematiku důchodového systému, což je ale pohled naprosto nedostačující a neudržitelný, a je často

doprovázen negativními stereotypy. Představy, které máme o stárnutí a stárnoucích lidech, jsou často zastaralé a nerespektující fakt, že se již dnes jedná už o velmi heterogenní skupinu a do budoucna tento trend ještě posílí. (MPSV 2021).

MPSV na svém portálu v sekci senioři a politika stárnutí uvádí doporučení Rady Evropy o podpoře lidských práv starších osob.

Odbor rodinné politiky a politiky stárnutí má ve své gesci Doporučení Rady Evropy CM/Rec (2014) 2 o podpoře lidských práv starších osob. Účelem tohoto doporučení je podporovat, chránit a zajistit plné a rovné požívání všech lidských práv a základních svobod všemi staršími osobami a prosazovat respektování jejich přirozené lidské důstojnosti. Doporučení zahrnuje všechna zásadní témata politiky stárnutí z hlediska ochrany lidských práv starších osob. Kromě obecných zásad se jedná specificky o oblast nediskriminace, samostatnost a účast, ochrana před násilím, zneužíváním, sociální ochrana a zaměstnanost, péče a zajištění spravedlnosti. Všechny zmíněné oblasti jsou doprovázené příklady dobré praxe z členských států Rady Evropy. Doporučení bylo přijato v roce 2014. Řídící výbor pro lidská práva Rady Evropy (CDDH) zahájil v roce 2018 práce na vyhodnocení implementace tohoto Doporučení. (MPSV 2021, online).

Teoretická část bakalářské práce se zabývala teoretickými východisky, jedinci v dnešní společnosti, základními pojmy a otázkami, dále jsme definovali edukaci v seniorském věku, možnosti současnosti, nové trendy v edukaci, informační politiku ČR, popsali jsme potíže jedinců v seniorském věku, zmínili využití novodobých technologií, které ovlivňují edukaci jedinců v seniorském věku za využití jejich potenciálu. Věnovali jsme se také historii a uvedli jsme současné vzdělávací možnosti v edukaci s koexistencí univerzit třetího věku včetně přístupných webů a projektů.

V následující **empirické části** bude za využití dotazníkového šetření přiblížen průběh výzkumu při kvantitativním výzkumném postupu. Výsledky průzkumu shrneme a vyhodnotíme hypotézy. Účelem výzkumného šetření bude zjistit, co ovlivňuje edukaci, o jaké oblasti vzdělávání se jedinci nejvíce zajímají, jaké jsou důvody jejich zájmu, jakou mají motivaci a s jakými problémy se ve vzdělávání potýkají.

EMPIRICKÁ ČÁST

Ústředním tématem bakalářské práce je charakterizovat problematiku edukace jedinců v seniorském věku.

Empirická část bakalářské práce navazuje na část teoretickou a jsou v ní představeny výsledky průzkumu, který se věnoval problematice edukace jedinců v seniorském věku. V této části uvádíme cíl práce, formulované hypotézy, použité metody průzkumu a popis zkoumaného vzorku. Nejdůležitější kapitolou empirické části je interpretace dat získaných z dotazníků.

5 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání jedinců v seniorském věku, zjistit možnosti a formy edukace jedinců v seniorském věku a zjistit, o jaký typ vzdělávání se jedinci nejvíce zajímají, jaké k tomu mají důvody a motivaci, s jakými problémy se tyto jedinci potýkají.

Průzkum byl realizován kvantitativním přístupem, použitou metodou byla metoda dotazníkového šetření. Po provedeném průzkumu byla sběrem dat následně provedena analýza, vyhodnocení a interpretace dat. Dle zjištěných dat bylo možné formulovat odpovědi na výzkumné otázky a následně vyhodnotit hypotézy.

6 FORMULOVANÉ HYPOTÉZY

Následující hypotézy jsme formulovali před samotným šetřením. Na jejich základu jsme sestavili dotazník pro respondenty, zjišťující údaje v jednotlivých oblastech.

H1: Senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají více než senioři žijící v domovech pro seniory.

H2: Senioři žijící v domácím prostředí mají méně problémů s realizací edukace než senioři žijící v domovech pro seniory.

7 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY

Použili jsme metodu dotazování a techniku dotazníku pro získání požadovaných údajů. Jihlavec uvádí, že dotazníková technika často umožňuje výzkumníkovi, aby sbíral a vyhodnocena data sám, bez pomoci dalších tazatelů, což může mít své výhody. Pro respondenty je dotazník technikou, u které mohou mít důvěru v anonymitu celého šetření. Dále Jihlavec k zásadám konstrukce dotazníku uvádí, že každý respondent musí beze zbytku porozumět tomu, co se od něj v dotazníku čekává (Jihlavec, aj. 2010, s. 66).

Gavora o výzkumu formou kvantitativního přístupu uvádí, že je zaměřen na práci s číselnými údaji, je zaměřen na množství a pomáhá zjistit výskyt frekvencí a rozsah sledovaného jevu. Smyslem takového přístupu je vytřídit údaje a vysvětlit příčiny existence jevů, takto získané údaje lze matematicky zpracovat (Gavora 2000, s. 31-32).

O kvantitativně orientovaném výzkumu píše Sochůrek a Sluková: Kvantitativně orientovaný výzkum je reduktivním zkoumáním. Proto výzkumník vybírá jen některé dílčí jevy nebo jejich charakteristiky, které pečlivě studuje. Důležitou součástí tohoto typu výzkumu je stanovení výzkumného problému, definování hlavních pojmů, tvorba výzkumných otázek, stanovení a formulace hypotéz i metod, kterými budeme výzkum realizovat (Sochůrek, Sluková 2013, s. 46).

Sběr dat proběhl formou kvantitativního přístupu, použitou metodou je dotazník (viz příloha A). Dotazník měl 16 položek, obsahoval položky uzavřené, polozavřené a 1 položka měla charakter otevřené otázky s volnou odpovědí. V položkách 2, 3, 4, 7 a 9 byl výběr pouze ze dvou možností. V položkách č. 10, 11, 13 a 14 měli respondenti možnost více odpovědí, zatím co v položkách č. 1, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 15 a 16 měli na výběr rovněž více nabízených možností, mohli však uvést pouze jednu odpověď. Zjišťovali jsme, o jaký typ vzdělávání se jedinci v seniorském věku nejvíce zajímají, dále, jaký ke svému zájmu mají důvod, jakou mají motivaci, či s jakými problémy se potýkají. Další položky zjišťovaly bližší specifikaci směřující k cíli bakalářské práce. Tázání také byli, zda využívají nabízených možností edukace, zda a jakou formou se vzdělávají, zda používají internet, jaké technologie využívají. Dále byly kladeny otázky, jaké mají nejvyšší vzdělání, jakého jsou pohlaví, zda bydlí samostatně, s rodinou, s partnerem či v domově pro seniory, zda mají možnosti a motivaci k edukaci a v závěru respondenti uváděli věkovou kategorii.

Použitou metodou je dotazník. (viz příloha A). Gavora zdůrazňuje, že dotazník patří mezi nejčastěji používané metody při výzkumu. Důvodem je poměrně snadné používání této metody (konstrukce, administrace, vyhodnocení atd.). Je třeba dodat, že považovat dotazník za velmi snadnou metodu může být ale zdánlivé, a často se může toto podcenění vymstít (Gavora 2000, s. 121). Dále píše, že dotazník slouží pro získání velkého množství údajů prostřednictvím promyšlené struktury a jasného zaměření jednotlivých položek v dotazníku (Gavora 2000, s. 99).

Pro sběr dat jsme určili kvantitativní přístup. Jak Gavora (2000, s. 32) uvádí, kvantitativní přístup je zaměřen na práci s číselnými údaji. Pomáhá nám zjistit výskyt frekvencí a rozsah sledovaného jevu. Je zaměřen na množství. Získané údaje lze matematicky zpracovat. Smyslem takového přístupu je vytřídit údaje a vysvětlit příčiny existence jevů.

8 PRŮBĚH PRŮZKUMU

8.1 Pilotní průzkum

Před samotným výzkumným šetřením probíhala realizace pilotního průzkumu. Rozhodli jsme se tak proto, abychom pozdější dotazník nejprve vyzkoušeli na malém vzorku respondentů, což byla metoda zpětné vazby (cash-back) o vhodnosti dotazníku. Pilotní průzkum sloužil k odstranění nedostatků a zamezil případným komplikacím jako nesprávná formulace položek nebo malé návratnosti.

V pilotním průzkumu jsme sestavili dotazník, oslovili vybrané respondenty, kteří splňovali charakteristiku. Po vyplnění jsme se na základě analýzy výstupu a rozhovorem s respondenty ujistili, zda je dotazník srozumitelný a zda obsahuje vhodně a jednoznačně formulované otázky.

8.2 Výsledky pilotního průzkumu

V první fázi pilotního průzkumu jsme zvolili dotazník skládající se ze třiceti výzkumných položek. Vytvořen byl na základě nastudované literatury tak, aby byly odpovědi tematicky zastoupeny pro objektivní zpracování. K vyplnění dotazníku byli vybráni senioři jak z domácího prostředí, tak z domova pro seniory. Vzhledem k velkému počtu dotazovaných položek vyplynula velká časová náročnost pro respondenty a jeho přerušování, což vedlo k rozhodnutí snížit počet položek na 16.

Respondenti byli získáváni způsobem označovaným jako metoda sněhové koule. „Metoda sněhové koule je určena k získávání nových případů na základě procesu postupného nominování dalších osob již známými případy.“ (Miovský 2003, s. 19).

8.3 Průzkum

Průzkum probíhal v období od 1. 3. 2021 do 31. 3. 2021. Po navrácení a vyzvednutí do 31. 3. 2021 byly dotazníky zpracovány a poté byly vyhodnoceny výsledky, tvořící následující část bakalářské práce, ve které přinášíme výsledky včetně ověření hypotéz. Návratnost dotazníků byla 31 ks dotazníků (89 %).

9 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Administrace: Vzhledem k věku respondentů byl dotazník předán v tištěné formě. Osloveno bylo celkem 35 respondentů, kteří žijí v Libereckém kraji, z toho 17 respondentů z domova pro seniory a 18 respondentů postupně nominovaných, žijících v domácím prostředí. Dotazníky byly předávány osobně v obálce samostatně žijícím jedincům v seniorském věku v domově pro seniory byly předány řediteli zařízení, po vyplnění byly kompletně vyzvednuty vzhledem k současné pandemické situaci. Poměr mužů a žen nebyl stanoven.

10 INTERPRETACE DAT

Položka 1:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

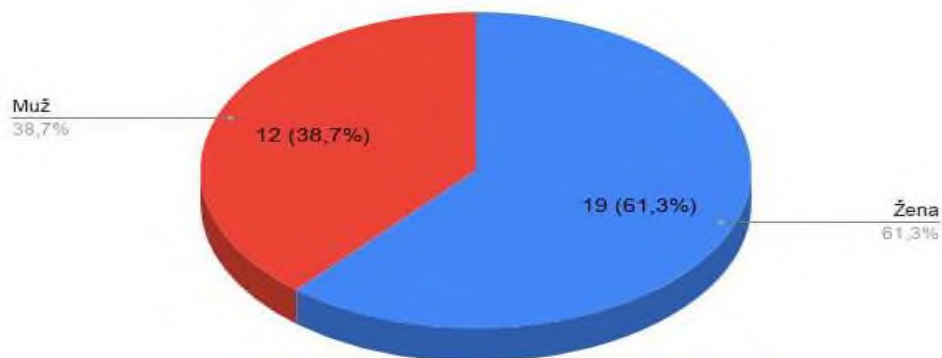
Tabulka 1: Jakého nejvyššího dosaženého vzdělání respondenti dosahují

Celkem	Muž	Žena	Počet odpovědí	V procentech
Základní	3	2	6	19 %
Vyučen/a	4	3	3	10 %
Středoškolské	3	9	14	45 %
Vysokoškolské	2	5	8	26 %
Celkem			31	100 %

Tabulka 1 zobrazuje míru dosaženého vzdělání respondentů (základní, vyučen/a, středoškolské, vysokoškolské). Základní vzdělání má 6 respondentů (cca 19 %), z toho 2 ženy a 3 muži, vyučení mají 3 respondenti (cca 10 %), z toho 3 ženy a 4 muži, středoškolské vzdělání má 9 žen a 3 muži (cca 45 %) a s vysokoškolským vzděláním je 5 žen a 2 muži (cca 26 %).

Položka 2:

Pohlaví respondentů

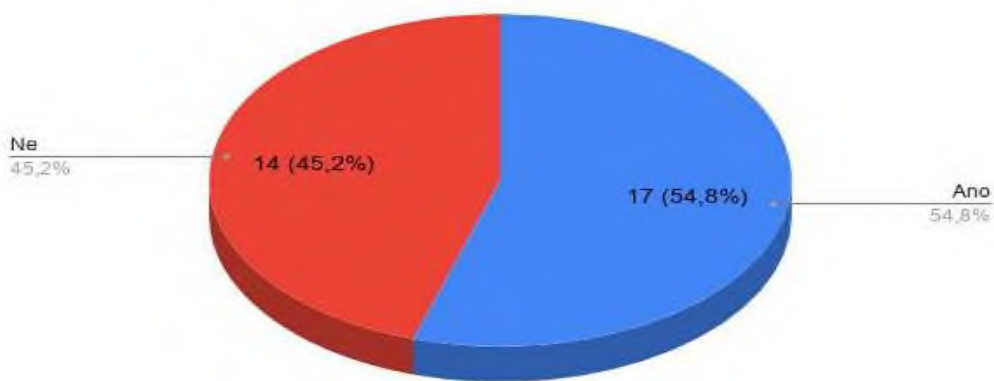

Graf 2: Zastoupení žen a mužů ve výzkumném vzorku

Graf 2 zobrazuje zastoupení žen a mužů. Ve výzkumném vzorku je zastoupeno 19 žen (20 %) a 12 mužů (39 %).

Položka 3:

Máte informace o možnostech Vaší edukace (vzdělávání)?

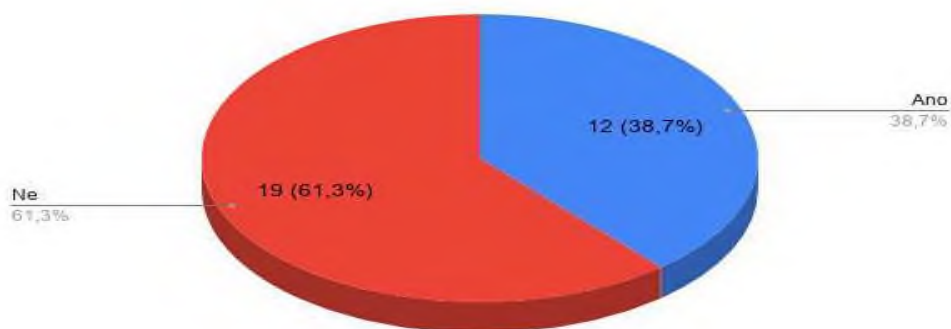

Graf 3: Informace o další edukaci

Z celkového počtu 31 respondentů odpovědělo 17 respondentů (55 %) „ano“, zbývajících 14 respondentů (45 %) odpovědělo „ne“.

Položka 4:

Využíváte nabídek celoživotního vzdělávání?

Graf 4: Využívání nabídek celoživotního vzdělávání

Z grafu č. 4 vyplývá, že přání mít více informací o možnostech edukace jedinců v seniorském věku má 12 respondentů (39 %), zatím co 19 respondentů (61 %) toto přání nemá.

Položka 5:

Je edukace Vaším dalším cílem, kterého chcete dosáhnout?

Tabulka 2: Dosažení cíle v edukaci

Je edukace (vzdělávání) Vaším dalším cílem, kterého chcete dosáhnout?	Počet odpovědí	V procentech
Rozhodně ano	17	55 %
Spíše ano	2	6 %
Spíše ne	3	10 %
Rozhodně ne	9	29 %
Celkem	31	100 %

V položce 5 je dotazován cíl, u kterého „rozhodně ano“ uvedlo 17 respondentů, „spíše ano“ uvedli dva respondenti, „spíše ne“ uvedli tři respondenti a devět z nich odpovědělo „rozhodně ne“.

Položka 6:

V jaké oblasti byste se rádi vzdělávali?

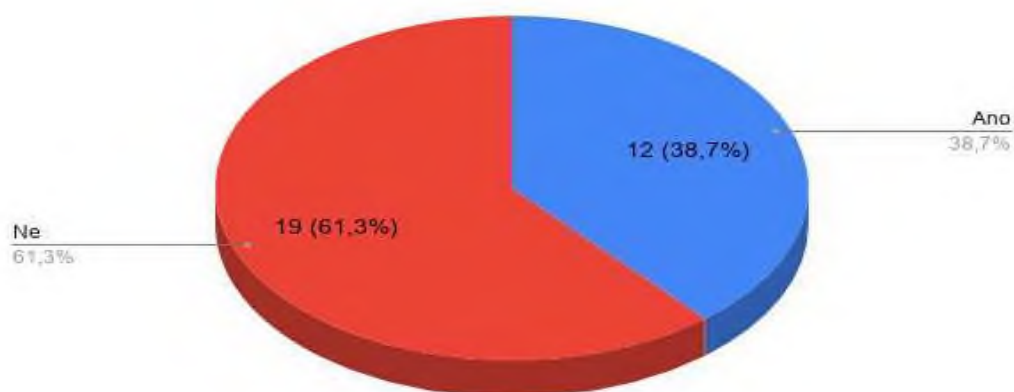
Tabulka 3: Nejzajímavější oblasti vzdělávání pro respondenty

V jaké oblasti byste se rádi vzdělávali (možnost volné odpovědi)	Počet odpovědí	V procentech
Celkem	30	100 %

V položce nejzajímavějších oblastí vzdělávání 9 respondentů uvádělo, že by se nejvíce chtěli vzdělávat v kurzech, a to v oblasti zdraví, duševní pohody, hudby, kulinářského umění, komunikačním dovednostem (30 %), 8 respondentů (27 %) uvedlo, že by se vzdělávat nechtěli v žádné oblasti (27 %), 5 respondentů zvolilo možnost výuky na akademii třetího věku v oblasti historie, zpěvu a zájmové (20 %), 2 respondenti (7 %) projevíli zájem o ICT, jeden respondent uvedl možnost výuky cizího jazyka (3 %), žádnou odpověď neuvedl pouze jeden respondent.

Položka 7:

Přejete si mít více informací o možnostech Vašeho vzdělávání?

Graf 5: Požadavky informovanosti o vzdělávání

Přání lepší informovanosti o vzdělávání (edukaci) projevilo 12 respondentů (39 %), zatím co 19 respondentů (61 %) tuto možnost odmítlo.

Položka 8:

Jak často se chcete edukaci věnovat?

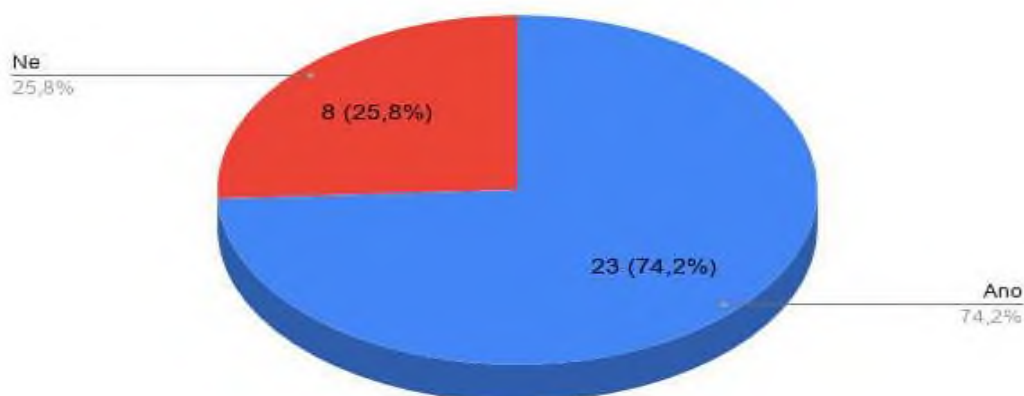
Tabulka 4: Frekvence věnovaná edukaci

Jak často se chcete edukaci (vzdělávání) věnovat?	Respondenti žijící v domovech pro seniory	Respondenti žijící v domácím prostředí	Počet odpovědí	V procentech
Jednorázově	5	8	13	45 %
Pravidelně	1	2	3	10 %
Dlouhodobě	3	5	8	26 %
Nemám zájem	5	2	7	22 %
Celkem			31	100 %

Další položka dotazníku zjišťovala, jak často je jedinci v seniorském věku chtějí věnovat edukaci. Jednorázově by se chtělo věnovat edukaci 13 respondentů (42 %), pravidelnost vidí pouze 3 respondenti (10 %), o dlouhodobý zájem se vyjádřilo 8 respondentů (23 %), 7 respondentů nemělo žádný zájem. Lze si všimnout, že 14 (45 %) respondentů odpovídalo v domovech pro seniory a 18 respondentů (58 %) bylo z domácího prostředí.

Položka 9:

Plánujete v následujících 12 měsících účast na některých vzdělávacích aktivitách?

Graf 6: Plánovaná účast na vzdělávacích aktivitách

Z celkového počtu 31 respondentů odpovědělo 23 z nich, že plánují účast na některých vzdělávacích aktivitách, zbylých 8 respondentů účast na těchto aktivitách neplánují.

Položka 10:

Pokud jste v předchozí otázce odpověděli NE, uveďte prosím důvod.

Tabulka 5: Důvod k neúčasti na vzdělávacích aktivitách

Pokud jste v předchozí otázce odpověděli NE, uveďte prosím důvod	Počet odpovědí	V procentech
nemám žádné informace o vzdělávacích aktivitách	2	25 %
mám obavy, že bych to nezvládl/a	3	37 %
zdravotní důvody	1	13 %
příliš velká vzdálenost	0	0 %
finanční důvody	2	25 %
nové věci mě nezajímají	0	0 %
Celkem	8	100 %

Respondenti, kteří v předešlé, deváté položce odpověděli „ne“, uvedli důvody, které je k tomu vedly. Informace neměli 2 respondenti (25 %). Obavy, že by nezvládli tyto aktivity, odpověděli 3 respondenti (37 %), zdravotní důvody uvedl jeden respondent (13 %), příliš velkou vzdálenost nehodnotil žádný respondent, o finančních důvodech uvažovali 2 respondenti (25 %) a nezájem o nové věci neuvedl rovněž žádný z respondentů (0 %).

Položka 11:

Které technologie nejčastěji používáte?

Tabulka 6: Nejčastěji používané technologie

Které technologie nejčastěji používáte?	Počet odpovědí	V procentech
Chytrý telefon	13	23 %
Tablet	6	10 %
Počítač	15	26 %
Internet	13	23 %
Žádné	10	18 %
Celkem	57	100 %

Položka 11 nabízela respondentům pět variant odpovědí. K nejčastěji používaným technologiím uvedlo 13 respondentů (23 %), že používají chytrý telefon, 6 respondentů uvedlo, že používají tablet (10 %), počítač používá 15 respondentů (26 %), s internetem pracuje 13 respondentů (23 %) a žádné technologie nepoužívá 10 respondentů (18 %).

Položka 12

Ovládáte základy práce s počítačem?

Tabulka 7: Ovládání základů s PC

Ovládáte základy práce s počítačem?	Počet odpovědí	V procentech
ano, práci s počítačem ovládám	16	52 %
ne, práci s počítačem neovládám	10	32 %
práci na počítači sice neovládám, ale rád/a bych se to naučil/a	2	6 %
nemám zájem se to učit	3	10 %
Celkem	31	100 %

V této položce odpovídali respondenti, že práci s počítačem ovládá 16 jedinců (52 %), neovládá 10 respondentů (32 %), rádi by se naučili pracovat s PC 2 respondenti (6 %) a ti, kteří se vyjádřili, že nemají zájem se to učit, byli 3 (10 %).

Položka 13:

Jakou formou se vzděláváte?

Tabulka 8: Forma edukace

Jakou formou se vzděláváte? (možnost více odpovědí)	Počet odpovědí	V procentech
chodím na kurzy, školení, Univerzitu apod.	11	25 %
vzdělávám se sám/sama	4	9 %
pomáhá mi rodina	4	9 %
nikdo mi nepomáhá	13	30 %
nevzdělávám se	12	27 %
Celkem	44	100 %

V této položce odpověděli respondenti, že na kurzy, školení, Univerzitu apod. Chodí 11 respondentů (25%), sami se vzdělávají 4 respondenti (9 %), pomoc rodiny mají 4 respondenti (9 %), nikdo nepomáhá 13 respondentům (30 %) a 12 (27 %) respondentů se nevzdělává.

Položka 14:

Co Vám účast na edukaci (vzdělávání) přináší?

Tabulka 9: Přínos edukace respondentům

Co Vám účast na edukaci (vzdělávání) přináší? (max. 3 odpovědi)	Počet odpovědí	V procentech
Nové informace, poznatky a vědomosti	19	22 %
Poznávání nových lidí	11	13 %
Smysluplné využití volného času	11	13 %
Zlepšení kondice	4	5 %
Radost	12	14 %
Zábava	12	14 %
Jít s dobou	7	8 %
Jiné (uveďte prosím)	3	4 %
Netýká se mě	6	7 %
Celkem	85	100 %

Položka, ve které respondenti odpovídali, co jim přináší účast na edukaci, jsme zjistili, že nové informace, poznatky a vědomosti přináší 19 respondentům (22 %), na poznávání nových lidí se shodlo 11 respondentů (13 %), o smysluplném využití volného času odpovídalo 11 respondentů (13 %), zlepšení kondice určili 4 respondenti (5 %), radost edukace přináší 12 respondentům (14 %), jít s dobou volilo 7 respondentů (8 %), jiné důvody uvedli 3 z respondentů (4 %) a netýkalo se 6 respondentů (7 %).

Položka 15:

Bydlíte:

Tabulka 10: Forma bydlení respondentů

Bydlíte:	Počet odpovědí	V procentech
Sám/sama	6	19 %
S partnerem	7	23 %
S rodinou	1	3 %
V domově pro seniory	17	55 %
Jiná možnost	0	0 %
Celkem	31	100 %

Respondenti uvedli bydlení s partnerem v počtu 7 (23 %), samo bydlí 6 respondentů (19 %), s rodinou bydlí 1 respondent (3 %) a domov pro seniory využívá 17 respondentů (55 %).

Položka 16:

Do které věkové kategorie patříte?

Tabulka 11: Věkové kategorie respondentů

Do které věkové kategorie patříte?	Počet odpovědí	V procentech
65-69 let	17	55 %
70-74 let	6	19 %
75-79 let	4	13 %
80-84 let	2	7 %
85-89 let	1	3 %
90 let a více	1	3 %
Celkem	31	100 %

Tabulka zobrazuje věk respondentů, věkové rozložení je ve věku od 65 do 90 let a více. Nejvyšší zastoupení měla věková kategorie 65-69 let s počtem 17 respondentů (55 %). Další nejvyšší kategorií byla ta od 70-74 let (19 %), v kategorii od 75-79 let byli 4 respondenti (13 %), věk 80-84 let zastoupili 2 respondenti (7 %), ve věku 85-89 let se účastnil 1 respondent (3 %) a ve věku 90 let a více byl rovněž 1 respondent (3 %).

11 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

H1: Jedinci v seniorském věku žijící v domácím prostředí mají více možností k edukaci než senioři žijící v domovech pro seniory.

Hypotéza byla verifikována

H2: Jedinci v seniorském věku žijící v domácím prostředí mají lepší podmínky a větší zájem o edukaci než jedinci v domovech pro seniory.

Hypotéza byla verifikována

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednávala o tématu edukace v seniorském věku. V teoretické části jsme se zaměřili na jedince v seniorském věku a možnosti edukace těchto jedinců, vysvětlení základních pojmů souvisejících s edukací jedinců v seniorském věku, úvod do problematiky edukace a možnosti edukace v seniorském věku.

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat problematiku edukace jedinců v seniorském věku a zjistit, o jakou oblast edukace se jedinci nejvíce zajímají, jaké mají důvody, možnosti a motivaci pro další edukaci a s jakými problémy se potýkají.

Za pomoci průzkumného šetření mezi respondenty jsme odbornou analýzou dostupných zdrojů dosáhli cíle bakalářské práce. Respondenty jsme zvolili jedince v seniorském věku žijící v domácím prostředí a jedince v seniorském věku žijící v domovech pro seniory. Průzkumný vzorek tvořilo 40 oslovených respondentů. Návratnost dotazníků byla 88,57%.

Data, která jsme získali z dotazníků, potvrdila první hypotézu (H1), že jedinci v seniorském věku žijící v domácím prostředí se vzdělávají více, než jedinci v seniorském věku, žijící v domovech pro seniory. Jedinci, žijící v domácím prostředí uvádějí, že edukaci absolvují samostudiem, kdežto jedinci z domovů pro seniory uvádějí, že vzhledem k sociálním kontaktům a plného servisu nemají zájem o edukaci. Data z dotazníkového šetření tuto hypotézu potvrzují.

Ve druhé hypotéze (H2), ve které zjišťujeme, zda jedinci v seniorském věku žijící v domácím prostředí mají lepší podmínky a větší zájem o edukaci než jedinci v domovech pro seniory, byla zjištěna fakta, že jedinci v domácím prostředí mají skutečně lepší podmínky a zájem o edukaci než jedinci v domovech pro seniory díky zázemí rodin a přátel. Naopak jedinci v domovech pro seniory uváděli, že nemají motivaci ani finanční prostředky na další edukaci. Tato hypotéza byla rovněž verifikována.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Realizovaný průzkum ukázal, že o edukaci jedinců v seniorském věku je zájem, informovanost těchto jedinců však není dostačující, stát, obce i spolky by měly tuto problematiku lépe uchopit a nečekat, až budou jedinci v seniorském věku často bez možnosti ICT sami pátrat po možnostech, které mají. Jedná se o opomíjený **individuální přístup** k jedincům v seniorském věku. Tito jedinci jsou ohroženou skupinou obyvatel, je třeba věnovat jim více pozornosti než dosud a umožnit jim krom jiného také speciálně pedagogický přístup.

Domníváme se, že, ačkoliv nelze suplovat úlohu státu, lze alespoň navázat na přístup pracovníků v pomáhajících profesích. Sociální pracovníci, ombudsmeni pro seniory, kteří v některých městech již pracují, ale i další profese mohou být nápomocny v informovanosti jedinců v seniorském věku. Věk se postupně prodlužuje, populace stárne, proto je třeba v dnešní společnosti pomáhat těm, kteří to potřebují, aby mohli být v co největší míře plnohodnotně zapojeni do společnosti.

Dále se domníváme, že v domovech pro seniory je třeba na úrovni obcí pomoci v edukaci jedincům v seniorském věku, všeobecně pak u jedinců v seniorském věku zvýšit zájem o finančně dostupnou edukaci. Kladný přínos spatřujeme v pozicích ombudsmanů seniorů, na které se může každý senior obrátit, a věříme, že sama společnost bude příznivá v nabízených možnostech edukace jedincům v seniorském věku.

K inovativním záležitostem můžeme uvést senior'seducation. Senioři, kteří se chtějí vzdělávat v jakékoliv oblasti, trpí samotou nebo nemají přístup k výpočetní technice, by mohli pod záštitou knihoven (zřizovaných obcemi nebo kraji), mít prostor pro přístup k počítači a internetu s nápomocným členem personálu, který mu bude k dispozici.

Dalším doporučením, reagujícím na analyzované výsledky dotazníkového šetření je, že všichni telefonní operátoři, kteří jsou na území ČR, a kteří vyhlašují časté soutěže, by mohli poskytovat tablety a chytré telefony jedincům v seniorském věku (přibližme se světu, ve velké části světa prosperující společnosti podporují různou dobročinnost – pozn. autora). Tito jedinci, kteří prožívají podzim života, si zaslouží, aby jim tato technika sloužila k rozšíření informací o edukaci a edukaci samotné (online kurzy vzhledem k fyziologickým možnostem,

sociální kontakty apod.). Všichni jednou budou staří, čím dříve si to společnost a všichni jedinci uvědomí, tím lépe se nám bude žít.

Autor se domnívá, že v demokratické společnosti by měl v edukaci jedinců v seniorském věku hlavní roli hrát stát a jeho informační politika. (MPSV na webových stránkách poskytuje sice manuál pro seniory, jak výše uvádíme, ale kolik z nich má možnost si toto přečíst?). Motivace těchto jedinců se jeví jako nedostatečná, stejně jako informovanost. Podpora v této oblasti se jeví jako nezbytnost nejen vzhledem k současnosti, ale také k budoucnosti. Společnost by neměla opomíjet starší spoluobčany, kteří tvořili tento stát a většinou celý život pracovali, ale naopak neopomíjet je. Možnosti státu, potažmo MŠMT je například vyhlašování dotací. Vidíme nutnost podporovat jedince v seniorském věku, v jejich smysluplném využívání volného času, vzbuzovat u nich „hlad“ po informacích, zájem učit se a držet krok s novými technologiemi. Pomoc státu a spolků v této záležitosti se nám jeví jako priorita v tematice jedinců v seniorském věku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ADAMEC, P., HAŠKOVÁ, B., 2010. *Univerzita třetího věku – Historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5158-4.

BENEŠ, M., 2008. *Andragogika*. L. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-2580-2.

BOČKOVÁ, V., 2000. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0155-X.

BOHUMÍN CZ. 2021. Univerzita třetího věku má nová témata: mobil, sociální síť i zajímavosti města. In: *Bohumín* [online]. 7. 6. 2019 [vid. 10. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.mesto-bohumin.cz/cz/zpravodajstvi/aktuality/23370-univerzita-tretiho-veku-ma-nova-temata-mobil-socialni-site>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012. Senioři[online]. 9. 3. 2021 [vid. 9. 4. 2021]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori>

ČEVELA, R., a kol. 2014. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4544-2.

DVOŘÁČKOVÁ, D., 2012. *Kvalita života seniorů v domovech pro seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.

ESHOP 2021. In: Foto Apple [online]. [vid. 110. 4. 2021]. Dostupné z: <https://eshop.kak.cz/foto/apple/60111/orig/apple-imac-27-34-ghz-core-i74-gb1tb256gb-ssdsdhd6970.jpg>

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.

HATÁR, C., 2011. *Seniori v systéme rezidenčnínej sociálno-edukačnej starostlivosti*. Praha: Rozlet. ISBN 978-80-904824-1-18.

HELPNET.CZ. 2021. Univerzity třetího věku. In: *Helpnet*[online]. [vid. 26. 3. 2021]. ISSN 1802-5145. Dostupné z <https://www.helpnet.cz/seniori/univerzity-tretiho-veku>

JIHLAVEC, J., PALOUNOVÁ, Z., PEŠATOVÁ, I., THELENOVÁ, K., 2010. *Metodika tvorby bakalářské práce*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-636-2.

KALVACH, Z. 2004. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0548-6.

KRAJ VYSOČINA, 2011. Domov pro seniory otevřel novou univerzitu. In: *Kraj Vysočina* [online]. 20. 4. 2011 [vid. 19. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/domov-pro-seniory-velke-mezirici-otevrel-univerzitu-tretiho-veku/d-4034126>

LIVEČKA, E., 1979. *Úvod do gerotopedagogiky*. Praha: Ústav školských informací při ministerstvu školství ČSR.

LINHART, J., 2007. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog. ISBN 80-7382-005-6.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.

KURZY – HODNOCENÍ ZÁŽITKŮ. CZ, 2021. Věnujte originální dárek. In: *Počítačový kurz pro seniory* [online]. [vid. 11. 4. 2021]. Dostupné z: <http://kurzy.hodnoceni.zazitku.cz/pocitacovy-kurz-pro-seniory>

MIOVSKÝ, M., 2003. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule: snowball sampling*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-8673-408-0.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2021. Doporučení rady Evropy o podpoře lidských práv starších osob [online]. [vid. 12. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.cz/web/cz/doporučení-rady-evropy-o-podpoře-lidských-práv-starsích-osob>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2021. *Manuál přípravy na stáří* [online]. [vid. 12. 3. 2021]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/CESES_manual_pripravy_na_stari.pdf/ddd7ba32-9885-d038-ef87-941034ca9e6

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY 2021. Senioři a politika stárnutí [online]. [vid. 12. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/seniori-a-politika-starnuti>

MLADÁ BOLESLAV, 2021. Univerzita třetího věku. In: *Mladá Boleslav* [online]. [vid. 19. 4. 2021]. Dostupné z: <https://m.mb-net.cz/na-univerzite-3-veku-skoncil-14-akademicky-rok/d-51463>

PETŘKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R., 2004. *Gerontagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0879-1.

SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.

SEZNAM. CZ, 2021. Nejnovější verze pro rok 2021. In: *Internet*. [vid. 10. 4. 2021]. Dostupné z: <https://search.seznam.cz/obrazky/?q=internet+obr%C3%A1zek&oq=internet+obr%C3%A1zek&aq=-1&sourceid=fulltext&color=any&siz>

SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K., 2013. *Stručný úvod do základů metodologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-943-1.

STANFORD UNIVERSITY, LIBRARY OF CONGRESS CATALOG. 2020. In: *StanfordEncyclopediaofPhilosophy*. [online]. [vid. 12. 4. 2021]. ISSN 1095-5054. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/beauvoir/>

ŠERÁK, M., 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠPATENKOVÁ N., SMÉKALOVÁ L., 2015. *Edukace seniorů: geragogika a geraontodidaktika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5446-8.

ŠTILEC, M., 2004. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-920-8.

ŠVANCARA, J., 1997. In: Kalvach Z. *Úvod do gerontologie a geriatrie*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7184-366-0.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI, 2021. U3V. In: *Technická univerzita v Liberci: Centrum dalšího vzdělávání* [online]. [vid. 9. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.cdv.tul.cz/mo d/resource/view.php?id=3>

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI, 2021. In: *Centrum dalšího vzdělávání* [online]. [vid. 9. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.tul.cz/univerzita/centrum-dalsiho-vzdelavani/>

VIRTUÁLNÍ UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU, 2021. In: *Krajská knihovna Karlovy Vary* [online]. [vid. 10. 4. 2021]. Dostupné z <https://www.knihovnakv.cz/virtualni-univerzita-tretiho-veku-p586.htm>

VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

ZÁKLADNÍ INFORMACE O AU3V, *Asociace univerzit třetího věku* [online]. 2021 [vid. 2021-03-26]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník pro jedince v seniorském věku

Příloha B – Převzetí ocenění

Příloha C – Virtuální univerzita třetího věku

Příloha D – U3V Velké Meziříčí

Příloha E – U3V Bohumín

Příloha F – Kurz pro jedince v seniorském věku

Příloha G – TUL U3V

Příloha H – Stolní počítač

Příloha I – Chytrý telefon

Příloha J – Internet

DOTAZNÍK

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
(EDUKACE JEDINCŮ V SENIORSKÉM VĚKU)

Dobrý den,

Jmenuji se Renata Štěpánková a jsem studentkou katedry sociálních studií a speciální pedagogiky na Technické univerzitě v Liberci. Dotazník je součástí mé bakalářské práce, slouží k analýze výzkumu ve vzdělávání jedinců v seniorském věku. Dotazník je dobrovolný a anonymní, proto bych Vás chtěla požádat o jeho pravdivé vyplnění a o několik minut Vašeho času k jeho vyplnění.

Předem děkuji, Renata Štěpánková

1. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední škola bez maturity
- střední škola s maturitou
- vysokoškolské vzdělání

2. Jste:

- žena
- muž

3. Máte informace o možnostech Vaší edukace (vzdělávání)?

(například Univerzity třetího věku, Akademie třetího věku, Kluby seniorů, Kluby aktivního stáří, kurzy, semináře, přednášky, on-line kurzy apod.)

- ano
- ne

4. Využíváte nabídek celoživotního vzdělávání?

(příklady v bodu 3)

- ano
- ne

5. Je edukace (vzdělávání) Vaším dalším cílem, kterého chcete dosáhnout?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

6. V jaké oblasti byste se rádi vzdělávali? (možnost volné odpovědi)

.....

.....

7. Přejete si mít více informací o možnostech Vašeho vzdělávání?

- ano
- ne

8. Jak často se chcete edukaci (vzdělávání) věnovat?

- jednorázově
- pravidelně
- dlouhodobě
- nemám zájem

9. Plánujete v následujících 12 měsících účast na některých vzdělávacích aktivitách?

- ano (uveďte prosím, na kterých).....
- ne

10. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli NE, uveďte prosím důvod.

- nemám žádné informace o vzdělávacích aktivitách
- mám obavy, že bych to nezvládl/a
- zdravotní důvody
- příliš velká vzdálenost
- finanční důvody
- nové věci mě nezajímají
- jiné důvody (uveďte prosím)

11. Které technologie nejčastěji používáte? (možnost více odpovědí)

- chytrý telefon
- tablet
- počítač
- internet
- žádné

12. Ovládáte základy práce s počítačem?

- ano, práci s počítačem ovládám
- ne, práci s počítačem neovládám
- práci na počítači sice neovládám, ale rád/a bych se to naučil/a
- nemám zájem se to učit

13. Jakou formou se vzděláváte? (možnost více odpovědí)

- chodím na kurzy, školení, Univerzitu apod.
- vzdělávám se sám/sama
- pomáhá mi rodina
- nikdo mi nepomáhá
- nevzdělávám se

14. Co Vám účast na edukaci (vzdělávání) přináší? (možnost více odpovědí)

- nové informace, poznatky a vědomosti
- poznávání nových lidí
- smysluplné využití volného času
- zlepšení kondice
- radost
- zábava
- jít s dobou
- jiné (uved'te prosím)
- netýká se mě

15. Bydlíte:

- sám/sama
- s partnerem
- s rodinou
- v domově pro seniory
- jiná možnost (uved'te prosím)
-

16. Do které věkové kategorie patříte?

- 65-69 let
- 70-74 let
- 75-79 let
- 80-84 let
- 85-89 let
- 90 let a více

Místo vyplnění:

Datum vyplnění:

Děkuji Vám za Váš drahocenný čas věnovaný dotazníku, Renata Štěpánková.

Příloha B – Převzetí ocenění

Ilustrace 3: Převzetí ocenění (Mladá Boleslav 2021)

Příloha C – Virtuální univerzita třetího věku

Ilustrace 4: Virtuální univerzita třetího věku (belanr.cz)

Příloha D – U3V Velké Meziříčí

Ilustrace 5: U3V v domově seniorů (www.knihovnakv)

Příloha E - Univerzita třetího věku Bohumín

Ilustrace 6: Univerzita třetího věku Bohumín (Město Bohumín.cz)

Příloha F - Kurz pro jedince v seniorském věku

Ilustrace 7: Kurz pro seniory (Kurzy – hodnocení zážitků.cz)

Příloha G – TUL - Univerzita třetího věku

Ilustrace 8: Univerzita třetího věku na TUL (TUL.cz 2021)

Příloha H – Stolní počítač

Ilustrace 9: Stolní počítač (eshop.kak.cz)

Příloha I – Chytrý telefon

Ilustrace 10: Chytrý telefon

Příloha J – Internet (Explorer)

Ilustrace 11: Internet (Seznam.cz)